

Az önálló magyar iskolák szerepe a történelemoktatásban (egy fontos részletkérdés)

A történelem a megértés tudománya. Egyetlen védhető haszna és szerepe van, az, hogy megértsük jelen helyzetünket. Mégis úgy érzem, ez a megfogalmazás újszerűen, szokatlanul hangzik. Általában a történelemmel kapcsolatban minden másra szoktunk gondolni, csak erre nem, hiszen tájainkon még sohasem nőtt fel olyan generáció, amelyet ebben a szellemben tanítottak volna. A történelem tanítása minden más volt, csak ez nem. Általában véve azt mondhatjuk róla, hogy az állam érdekeit szolgálta – mégpedig cseppet sem olyan érdekeket, amelyeknek köze lett volna ahhoz, amire a történelemtudomány való, sőt sokszor, olyanokat, amelyeket alig lehet védeni (sem morálisan, sem tudományosan). Ezzel kapcsolatban jut eszembe Woody Allen egyik aranyköpése. - Az állam azt várja el tőlem, hogy áldozzam fel magam érte, ha úgy hozza a sors, de vajon mikor áldozná fel magát az állam értem? És valóban a történelemtudomány – ill. az annak mondott valami – mindenféle tudatokat próbált megerősíteni, és egy sor olyat tanított, aminek sem a megértéshez, sem a történelemhez nincs köze.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az ilyen és ehhez hasonló célrendszerek térségünkben a nyugati minták követése miatt még az Osztrák-Magyar Monarchiában jelentek meg, de az ún. utódállamok sokat tettek fejlesztésükért. A sors keserű iróniája, hogy éppen a magyarság az, amelyen az ostor csattog már évtizedek óta. Ezzel kapcsolatban juthatnak eszünkbe a 30-as évekből a keresztre feszített Magyarország képei, és az az irredenta propaganda, ami ehhez kapcsolódott, de ugyanúgy működött ez fordítva is, pl. amikor a titoista Jugoszláviában azt kellett tanítani a nebulóknak, hogy milyen jó magyarnak lenni, hogy közben azt hallhassa az ember, hogy micsoda elnyomást hajtott végre a magyarság az évszázadok folyamán, és hasonló. Ha lettek volna önálló magyar iskolák, olyan magyar tanárokkal, aki önállóan gondolkodhattak volna, az ilyen sommás kijelentéseket aligha lehetett volna ilyen mértékben eladni, becsempészni a mindenkori magyarság tudatába. Magyarként és emberként el

kell mondani, hogy ezzel a gyakorlattal szakítani kell. Ennek a gyakorlatnak a két aspektusa tehát lényegileg összefügg. A vegyes iskolák erőltetése és a történelemoktatás elvtelensége egy töről fakad.

A titoizmus végletesen összemosta a „mi” fogalmát, amelyet rendbe kéne rakni, és világosan fogalmazni. Ebben a történelemoktatásnak fontos szerepe van. A „mi” kérdéseinek tisztázása nélkül lehetetlen megérteni jelen helyzetünket. Ez a kérdés nem is egyszerű, hiszen vagyunk egyrészt „mi”, egyének, azaz én, aki azonos vagyok önmagammal, ezt még a kisgyerekkorban megtanuljuk, és ezzel nincs is gond. Másrészt vagyunk „mi, az állampolgárok”. Ez a fogalom nem jelent sem többet, sem kevesebbet annál, hogy országunk lakói közösségként szemléelhetők. Vagyunk továbbá „mi, a magyar nemzet”, „mi, a magyarul beszélők”, „mi, a kisebbségi magyar közösség”, „mi, a jelenkor generációja”, „mi, az európaiak”, „mi, az emberiség”. Mindezeknek a meghatározásoknak megvan a fontosságuk, de az, hogy ki melyiket tartja fontosabbnak, hadd legyen mindenkinek szíve joga eldönteni. Fontos, hogy ne úgy éljük meg magunkat, mint a matematikában az unió (metszet), hanem minden közösséget, amelybe tartozunk, egészében tudjunk megragadni és felmérni benne helyzetünket. A titoizmusban az identifikációs pontokat nem lehetett egyformán megélni, és arra kényszerítették az embereket, hogy a „mi, magyarok” identifikációs pontot hanyagolják. Ugyanígy a fiatal nemzedékeket arra szocializálták, hogy a mi, magyarok identifikációs pontot figyelmen kívül hagyják. Pedig a társadalomnak elvben erre semmi oka nem volt, hacsak nem a saját rossz lelkiismeretének projekciója. Nem vitás tehát, hogy ezt az identifikációs pontot kell megerősíteni. Meggyőződésem, hogy a többi identifikációs pontot sem szabad elhanyagolni, de azok nem is hanyagolódnak el, hiszen elég a személyi igazolványunkba, az útlevelünkbe, a diákbizonyítványunkba néznünk, hogy megélhessük az állampolgári identitásunkat. Az oktatásban – egyébként helyesen – megfelelő mennyiségben és minőségben tanítják azt, hogy

az emberiségnek, Európának a részei is vagyunk. A múlt öröksége az, hogy nem tanítják és nem gyakorolják megfelelő módon a nemzeti identitás megélését, hiszen a társadalomban ennek az átéléséhez nincsenek meg az intézmények. Igaz, az elmúlt bő egy évtizedben sokat javult a helyzet, hiszen a Milošević-rendszer nyilvánvaló otrombasága miatt elindulhatott annak ellenpontozása, mégis a Milošević-rendszer bukása után nem a helyzetünk újrafogalmazása, hanem a titoizmusban kialakult gesztusrendszer éledt fel. Ebben tabu volt a nemzeti önállóság és büszkeség, igaz, az egyéni autonómia és büszkeség is.

Ahhoz, hogy önmagunkat definiáljuk, hogy önállóságot, autonómiát tanuljunk, szükséges a magyar iskolahálózat. Ebben szerepe van/kell, hogy legyen a megújult történelemoktatásnak is. Meggyőződésem, hogy a vegyes iskolák kevert szokás- és ünneprendszere mindkét vagy mindhárom közösségnek terhes, unalmas, értelmetlen. Példaként essen szó a magyar és szerb nép egyik markáns ünnepéről. Egy szerb diák ugyanolyan értetlenül állna az 1848-at övező pátosz láttán – ha lennének ilyen alkalmak a vegyes iskolákban –, mint amilyen egykedvűen és muszájból vesznek részt a magyar diákok a Szent Száva-ünnepségen. Tudjuk, hogy ezeken az ünnepségeken „a rend kedvéért” vannak ott a magyar diákok és peda-

gógusok. Így ráadásul eközben még sunyiságra is oktatjuk őket, hiszen aligha azonosul a felkészítő tanár is az újszülött ünnepel. Másrészt illetlenség lenne részt venni. Mi a megoldás tehát? A megoldás az, hogy nyíltan beszélünk arról, hogy léteznek különböző nemzeti identitások és hagyományok, és hogy a Szent Száva-ünnepség vélhetően polgártársaink egy másik csoportjának fontos. Mégis a vegyes iskolákkal kapcsolatban nem is ez a fonákság az, ami a legértelmetlenebb. Valójában bosszantó, hogy a vegyes tannyelvű iskolákban nem eshet szó, nem történhet megemlékezés a magyarságot érintő eseményekről. Például nincs mód a Balassi-év megünneplésére, nincs helye az 1848-ra vagy az 1956-ra való megemlékezésnek. Nem hívhatók el magyarországi előadók, és nem zökkenhetnek ki ilyenkor az iskolák a megszokott „zakatolásukból”. Nincs az iskolákban magyar világ, nincs magyar történelemoktatás sem, ugyanúgy, ahogy nincs bennük magyar könyvtáros, magyar pedagógus, pszichológus.

Egyszóval a magyar iskolák azért szükségesek a történelemoktatás szempontjából, hogy bennük a tanmenet a nekünk megfelelő tartalommal, ritmusban és szellemiségben szülessen meg, hogy meg tudjuk erősíteni összekötő közös történelmi emlékezetünket.

